

UNITED NATIONS DECADE ON
**ECOSYSTEM
RESTORATION**
2021-2030

FEE

GLOBAL ACTION DAYS

TEGEVUSJUHIS 2025

22. april - 6. mai

MOLEY

UNITED NATIONS DECADE ON
**ECOSYSTEM
RESTORATION**
2021-2030

EDUCATION CHALLENGE 6.1

The goal of the Restoration Challenge for Education is to **embed ecosystem restoration into formal and non-formal education systems globally by 2030**, synergistically with the ESD for 2030 Framework & Roadmap and the Greening Education Partnership.

GLOBAL ACTION DAYS 2025

UNITED NATIONS DECADE ON
**ECOSYSTEM
RESTORATION**
2021-2030

Tegutseme üheskoos Maa ökosüsteemide taastamiseks!

Osaledes 2025. aasta ülemaailmsel keskkonnategude päeval, astute olulise sammu Maa habraste ökosüsteemide taastamise suunas.

Iga tegevus – alates vihmausside põneva maailma avastamisest kuni looduse ilu jäädvustamise ja loodusega peo pidamiseni – toetab ÜRO ökosüsteemide taastamise kümnendi eesmärke.

*Rowa Kyan (Village School) Projekt Bangladeshis
Bandarbani piirkonnas*

San Roberto International School, Mehhiko

Kahe nädala jooksul saavad osalejad sügavamalt mõista mulla tervise ja taimestiku rolli keskkonnaseisundi halvenemise ennetamisel ning põlvkondade vaheliste teadmiste jagamise jõudu. Läbi saadud kogemuste loovad osalejad tugevama sideme loodusega ja panustavad kestlikuma tuleviku kujundamisse.

Võtame omaks looduse tarkuse, inspireerime muutusi ja taastame Maa ökosüsteeme – üks Ülemaailmsete tegutsemispäevade tegevus korraga!

#GenerationRestoration

ENNE KUI ALUSTAD...

Selles juhises olevad Ülemaailmsete keskkonnategude päevade (GAD) tegevused saab läbi viia sobival ajal 22. aprillist kuni 6. maini 2025. Soovitame iga tegevuse jaoks planeerida 2-3 päeva, sh nädalavahetus.

Iga tegevuse lõpus on ettepanekud sarnaste tegevuste jaoks, et hoida tegutsemise hoogu ja jätkata liikumist!

OSALEMISEKS REGISTREERU SIIN:

Osaledes Ülemaailmsetel keskkonnategude päevadel ja jagades oma fotosid meiega, saab Foundation for Environmental Education (FEE) loa kasutada teie pilte kommunikatsiooni eesmärkidel. Palun veenduge, et teil on luba, kui pildistate ja jagate pilte inimestest, eriti lastest.

TEGEVUS 1

Avasta enda jalge alt peidus kangelased!

On aeg hakata mullaspetsialistiks ja avastada vihmausside imeline maailm! Need pisikesed olendid on meie planeedi tõelised kangelased, töötades väsimatult terve ja viljaka mulla loomisel, et maa peal saaks kasvada ja areneda. Teie esimene Ülemaailmsete keskkonnategude päevade ülesanne on tutvuda Mullasafari ajal nende imeliste olendite ja eluga maa all!

SAMMUD

1

Lisa 1 failist leiad Mullasafari juhised, mis on loodud Suurbritannia mullaühingu (Soil Association) poolt. **Kasutage juhiseid**, et tutvuda mõne uue vihmaussist sõbraga!

2

Leidke sobiv **mullalapp**. Valige uurimiseks koht – see võib olla kooliõuel, aias, kohalikus pargis või isegi potitaim. Järgige Mullasafari juhise soovitusi ja alustage oma avastusretke!

3

Salvestage oma leiud: loendage leitud vihmaussid ja pange kirja nende suurus, värvus ja tüüp Mullasafari juhendisse.

4

Tähistame! Postitage leitud vihmausside arv ja märgatu sotsiaalmeediasse, kasutades teemaviidet [#GlobalActionDays](#) ja [#SoilSafari](#). Loo me koos ülemaailmse vihmausside kaardi!

Mullasafaril osaledes ei õpi te mitte ainult imelisi vihmausse tundma, vaid aitate kaasa ka ülemaailmsele jõupingutusele Maa kaitsmisel. Haarake kühvlid ja asume koos avastama mulla imesid!

TEGEVUS 1

LISA⁺

Kas sulle meeldis tegevus 1? Siin on mõned soovitusel sarnasteks tegevusteks, mida saate teha ka peale GAD kampaania lõppemist.

Vanuserühm

0-5
aastat

Meelte kast

Looge meelte kast, mis sisaldab kõiki mulla „koostisosi“: lehed, vesi, muda ja (plastikust) vihmaussid. See lõbus ja kaasahaarav tegevus aitab väikestel lastel paremini mõista, mis on muld ja kuidas see tekib!

6-12
aastat

Ehitage vermikomposter

Saadaval on mitmeid juhiseid, kuidas endale või kooli vermikomposter meisterdada. Siin on üks näide [Natural History Museum](#).

13-18
aastat

Mullakaitse kampaania

Korraldage kampaania, mis tõstab kogukonna teadlikkust mulla tervisest.

18+
aastat

Komposti töötuba

Korraldage kogukonnale töötuba, kus tutvustate, kuidas biojätmetest mulda rikastavat komposti teha.

Eestikeelsed lisamaterjalid:

- [Raamat “Luubi all - vihmauss”](#)
- [Kogumik “Aias sadas saia. Õpime õpilastega õppeaias”](#) - Kompost

TEGEVUS 2

KOOSTÖÖS

An Taisce
The National Trust for Ireland

Kohtu meie taimedest kaitsjatega!

Uuri imelisi viise, kuidas taimestik, sealhulgas puud, põõsad ja teised taimed aitavad vähendada ülejutusi ja saasteaineid

Sammud

1

Täida tunnikava: Lisa 2 failist leiad sa tunnikava “Uuri, kuidas puud aitavad vähendada ülejutusi ja saasteaineid”. Vii tunnis läbi katseid, et näha, milline on taimestiku tõeline mõju!

2

Kajasta oma avastusi: Näita teistelegi, mida õppisid! Jaga oma fotosid katsetest, kasutades sotsiaalmeedias teemaviidet [#GlobalActionDays](#)

PANE TÄHELE

Veendu, et sul oleksid kõik vajaminevad tarbed enne olemas, kui alustad!

Heida pilk peale, milline see katse võiks välja näha [siin](#) või skanneeri QR kood lühikese video vaatamiseks:

SCAN ME!

TEGEVUS 2 **LISA**⁺

Nautisid eelmist tegevust? Siin on mõned soovitused teisteks sarnasteks tegevusteks, mida saab teha ka peale kampaania lõppu.

Vanuserühm

0-5
aastat

Puu kallistus ja tänamine

Looduses jalutuskäigul olles julgustage lapsi ja täiskasvanuid puid kallistama ja taimedega rääkima, seletage kuidas loodus on meie sõber ja me peaksime selle eest hoolitsema nagu oma inimsõprade eest.

6-12
aastat

Ehitage valgala mudel

Kasutades looduslikke materjale meisterdage üks valgala, et näidata, kuidas taimed ja pinnas imavad vett ja aeglustavad veevoolu. Ühendage see veeringe mõistetega. [Valgala mudeli ehitamise näidisvideo](#).

13-18
aastat

Uurige kohalikke puid

Uurige pärismaiste taime- ja puuliikide kohta, mis saaks aidata üleujutuste mõju ja saasteaineid vähendada. Kaardistage kohalikke alasid, kust neid liike leida võib ja arutlege, kuidas saaksite teie kohaliku kogukonnana neid oma rohealadel kasvatada.

18+
aastat

Ühine puude istutamine

Korraldage pärismaiste puuliikide istutamise üritus aladel, kus esineb üleujutusi või kus puudub taimestik. Kaasake kohalikke poliitikuid, aktiivseid inimesi ja ettevõtteid, et nad sponsoritena panustada saaksid.

TEGEVUS 3

KOOSTÖÖS

PARENTS
INTERNATIONAL

Kogu biomajanduslikku pärandit!

Biomajandus on biomassi kasutamine, et luua jätkusuutlikke tooteid ja teenuseid. See tegevus toob kokku erinevad vanusegrupid, et eelmistelt põlvkedelt õppida, loomaks koos tugevamat ja vastupidavamat ökosüsteemi tulevastele inimpõlvedele. Kutsume üles küsitlema oma vanemaid pereliikmeid ja kogukonnaliikmeid traditsionaalsete töövõtete kohta põllumajanduses, toidu säilitamises ja loodusvarade kasutamises.

SAMMUD

1

Intervjueeri vanemaid: Vaata lähteküsimusi järgmisel lehel ja vali välja mõned huvipakkuvad.

2

Salvesta vestlus: Leia üks vanem kogukonnaliige intervjuuks ja küsi temalt küsimusi. Palu luba lindistada, filmida või üles kirjutada nende lugusid, nippe või retsepte.

3

Jaga teadmisi: Jutusta oma sõpradele ja perele, mida vestlusest õppisid. Jaga teadmisi fotode, video või näiteks biomajanduse teemalise plakati näol, kasutades sotsiaalmeedias viidet [#GlobalActionDays](#).

BioBeo is an EU-funded project with 15 partners to develop and deploy an education programme to enhance engagement across society regarding lifestyle, circularity and bioeconomy. To know more visit <https://www.biobeo.eu/>

SUUNAVAD KÜSIMUSED

Kogu biomajanduslikku pärandit!

1

Milliseid vahendeid kasutati toidu säilitamiseks vanasti? Kas sa arvad, et neid võtteid ja teadmisi saaks ka tänapäeval kasutada toidujäätmete tekkimise vähendamiseks?

2

Millised olid levinud looduslikud materjalid, millest igapäevaseid tarbeesemeid tehti? Kust neid materjale saadi või korjati?

3

Millist tüüpi ühiseid tegevusi ja töid võeti ette, et aidata kõigil kogukonnaliikmetel toime tulla? Kas sa arvad, et selliseid ühiseid ettevõtmisi võiks ka tänapäeval olla?

4

Kas sa jagaksid mõnda toitu, mida valmistasite tooraine või toidu ülejääkidest? Äkki on võimalik seda koos kokata?

5

Milliseid erinevaid taimi kasutasite enda ravimiseks, toiduks või kaunistusteks? Miks sa arvad, miks me neid enam tänapäeval nii palju ei kasuta?

6

Mida sa arvad, mida me saaksime õppida enda suhtest loodusega minevikus?

TEGEVUS 3

LISA+

Nautisid eelmist tegevust? Siin on mõned soovitused teisteks sarnasteks tegevusteks, mida saab teha ka peale kampaania lõppu.

Vanuserühm

0-5
aastat

Looduse värvid

Korjake lehti, marju ja lilli, et nendega meisterdada ja värvida enda perest pilt.

6-12
aastat

Pärimuslik retseptiraamat

Koosta pere, kooli või kogukonna retseptiraamat, milles on toidud ja toorained, mida meie vanavanemad kasutasid. Lisa fotosid või illustratsioone kui võimalik.

13-18
aastat

Biomajanduse taskuhääl

Anna vanemale põlvkonnale hääl, jagades enda tehtud intervjuusid podcasti ehk taskuhäälina. Keskenduge näiteks jäätmetekke vähendamise teemadele.

18+
aastat

Eakate ja noorte mentorlus

Looge kogukondlik mentorluse programm, mis ühendab eakad oskustega inimesed (nt aiandus, käsitöö) noortega, kes sooviksid neid oskusi õppida ning vastupidi. Üritusi saaks korraldada näiteks kultuurikeskuses, hooldekodus või haridusasutuses.

TEGEVUS 4

Leia looduse vaatenurk

Vaata meie planeeti teisest perspektiivist - kas näed enda kohalikku kogukonda läbi looduse silmade? Selleks tegevuseks haarake telefonid ja kaamerad ning tehke fotosid planeedi probleemidest - aga kellegi teise vaatenurgast! Kujuta ette: jäätmed läbi lindude silmade, metsade raie läbi puuksa või sellel elava looma pilgu. Kasutage loovust!

1

Taba hetk: Vali keskkonnaprobleem või teema, näiteks invasiivsed liigid, mulla tervis, üleujutused, vms ning mõtle välja eri viise, kuidas teemat tabada looduse enda vaatenurgast. Planeeri fotosessioon ette, mõeldes kompositsiooni, valgustuse ja võttenurga peale, et su fotost jääks tunne, nagu oleks see looma, putuka või taime perspektiivist jäädvustatud.

2

Räägi lugu: Vali enda parim foto ja lisa sellele kirjeldus (max 100 sõna), mis seletab, kelle vaatenurka ja mis teemat on fotol kujutatud. Mõtle...

- Kas käsitlesid oma valitud teemat võimalikult loovalt ja informatiivselt?
- Kas fotod panid sind mõtlema või tundma midagi uut?

3

Jaga oma vaatenurka: Postita oma foto ja kirjeldus sotsiaalmeediasse teemaviitega [#GlobalActionDays](#) ja [#GenerationRestoration](#).

Young Reporters
for the environment

TEGEVUS 4

LISA+

Nautisid eelmist tegevust? Siin on mõned soovitusel teisteks sarnasteks tegevusteks, mida saab teha ka peale kampaania lõppu.

Vanuserühm

0-5
aastat

Aardejaht looduses

Loo aardejaht, mis aitab läbi ülesannete üles leida ja tutvustada kohalikus piirkonnas leiduvaid puhtaid ja terveid looduslikke alasid

6-12
aastat

Prahist kunstiks

Kasutades ohutuid ja sobilikke kogutud jäätmeid (kodust või koolist), loo loodusest inspireeritud skulptuure, mida saaksid õppeasutusse või kohalikku kogukonda välja panna.

13-18
aastat

Päev kellegi teise elus

Kirjuta oma looduse vaatenurgast tehtud foto juurde ka fantaasiajutt, mis koosneb 500-700 sõnast. Mis tunne on olla sinu fotol oleva looduse osa rollis ühel päeval? Jaga neid lugusid näiteks kohaliku raamatukoguga, ajalehega või õppeasutuse lehel, et need jõuaks suurema publikuni.

18+
aastat

Foto jalutuskäik

Organiseeri loodusfotograafia jalutuskäik oma sõpradega, perega või muu grupiga. Julgusta inimesi avastama loodust kellegi teise perspektiivist. Kogu kõik fotod kokku ja kanna need kaardile, et teisedki saaksid sama jalutuskäigu teekonna läbida ja saada inspiratsiooni kohaliku looduse kaitsmiseks.

TEGEVUS 5

KOOSTÖÖS

Pea loodusest inspireeritud pidu!

Viimase keskkonnategude päevade ülesandena sooviksime, et korraldaksid õuepeo tähistamiseks loodust ning FEE LEAFi programmi ja Maa Harta deklaratsiooni 25. aastapäeva!

Aga see ei ole tavaline pidu... me sooviksime, et pidu sisaldaks looduse teemalisi tegevusi, toitu ja dekoratsioone, samas lähtudes jäätmevaba elu põhimõtetest peo planeerimises. Nii saab korraldada ürituse, mis tähistab looduse ilu, aga ka inspireerib külalisi elama keskkonnahoidlikumalt.

Osa ↘

Planeerimine!

Mõningaid looduspeo planeerimise ideesid:

1

Loodusest inspireeritud dekoratsioonid: Kujunda dekoratsioonid, mis on inspireeritud looduse mustritest, värvidest ja kujunditest nagu näiteks lehekujulised vanikud, lilledest lauakaunistused või kärjekujuline lauakujundus.

2

Öko pidusööming: Planeeri menüü, mis vähendab jäätmeteket ja suurendab maitsenautingut. Kasuta kohalikku, hooajalist ja mahedat toorainet.

3

Biomimikri mängud: Loo mängu, mis jäljendavad looduslikke protsesse. Näiteks "Tolmeldajate teatejooks", kus osalejad liigutavad õietolmu (puuvilla vatitupse) lillede vahel.

4

Jätksuutlikud peomeened: Disaini peo meened, mis on lõbusad ja keskkonnahoidlikud. Näiteks seemnepommid, taaskasutusmaterjalist poekotid või käsitöö.

1

Tutvu Maa Hartaga: Vaata videot, mis lühidalt seletab, mis asi on Maa Harta: <https://www.youtube.com/watch?v=rfMtTpXjV78>

Üks oluline aspekt Maa Harta mõtteviisi ja maailmavaate juures on omavahelise seotuse mõiste: arusaamine, et kõik on omavahel üksteisega seotud. Igal inimesel ja elusolendil on oma erilised omadused. Meil kõigil on koht siin Maal ja me kõik vajame üksteist.

2

Me oleme seotud: Kogemaks omavahelist seotust, leia enda ümbert asju ja mõtiskle, kuidas sa oled nende asjadega seotud. Näiteks oleme taimedega seotud, sest nad toodavad hapnikku, mida me hingame. Oleme seotud ka inimestega. Mõttele, kuidas oled seotud oma sõprade, pere või klassikaaslastega. Võid kasutada lõnga või pulki, et visualiseerida neid sidemeid sinu ja sind ümbritsevate inimeste vahel. Peegelda mõtet, et oleme seotud paljude teiste asjadega ja inimestega, keda me ei tunne. Näiteks nendega, kes kasvatasid toitu, mida me sööme ja õmblesid riided, mida kanname, jne.

3

Jaga: Meile meeldiks näha teie pilte looduspildudest, dekoratsioonidest ja tegevustest. Jaga neid sotsiaalmeedias kasutades teemaviidet [#GlobalActionDays](#), [#FEEAnniversary](#) ja [#EarthCharter+25](#)

Sa oled kutsutud!**Luba järgida Üksteisega seotuse põhimõtet**

"Mina luban austada ja mõista, et kõik Maal on omavahelises seoses ning mingil viisil seotud ka minuga."

TEGEVUS 5

LISA+

Nautisid eelmist tegevust? Siin on mõned soovitused teisteks sarnasteks tegevusteks, mida saab teha ka peale kampaania lõppu.

Vanuserühm

0-5
aastat

Loomade paraadi tantsuvõistlus

Korralda tantsuvõistlus, kus lapsed tantsiksid, imiteerides kohalikke loomaliike ja nende liikumist

6-12
aastat

Elementide kangelased

Kasutades 5 elementi inspiratsioonina (tuli, maa, õhk, vesi) looge oma superkangelased või animeeritud tegelased. Elemendi Kangelastel võiks olla supervõimed vastavalt nende elemendile ja loodusteemaline superkangelase kostüüm

13-18
aastat

Keskkonnahoidlikud ettevõtjad

Mis oli su looduspeol kõige populaarsem dekoratsioon või meene? Mõelge grupina välja, kuidas selline ese võiks tootena töötada - kuidas saaksite luua uue ettevõtte, mis valmistaks ja turundaks jätkusuutlikul moel neid esemeid?

18+
aastat

MÕTLE SUURELT!

Korralda rohelaat oma kogukonnas koos kohalike keskkonnasõbralike ettevõtetega, looduse tundjatega ja kunstnikega. Korraldage asjade vahetusi, looduslikest materjalidest meisterdamise töötube, paranduskohvikuid ja toidu degusteerimise lette.

RANDADE HOIDJATE ERI: RANNIKUTAIMEDE SALAJANE JÕUD

Järgmise põneva katsega saab näidata kui oluline on ranniku taimestik rannaalade kaitsmisel üleujutuse, pinnase erosiooni ja saasteainete vastu. Inspireerige teemat käsitledes teisi enda kogukonnas rannaalasid kaitsma ja nende kohta õppima. Tutvustage teistele, kuidas ainulaadsed ja eriliselt kohandunud taimed teie rannaaladelt takistavad looduslikult rannikuerosiooni, sidudes liiva, klibu ja pinnast oma juurtega, filtreerides äravoolu ja tagades puhtama vee nii inimestele kui ka vee-elustikule.

Siin on üks lõbus eksperiment, mida teha kampaania raames rannas, et näha, kuidas taimestik aitab hoida meie kaldad puhaste ja tervetena.

MIDA SUL ON VAJA

- Anumat, mille põhjas on väikesed augud ja mille sees on liivane pinnas (tähistab liivaseid ilma taimestikuta rannaalasid)
- Anumat, mille põhjas on väikesed augud ja mille sees on liivane pinnas koos seal kasvavate rannataimedega, kas siis eelnevalt teie istutatud või looduslikust kohast väljalõigatud pinnasetükil (palume mitte looduskaitse all olevatest kohtadest võtta!). Pinnasetüki saab hiljem tagasi "istutada" samale kohale.
- Kaks kandikut või madalat kaussi, kuhu koguda vee äravool
- Anum veega (kasutada võib nii mere kui ka magevett)
- Stopper telefonist
- Märkmik

Sammud

1

Aseta mõlemad anumad, nii ainult liivaga kui ka liiv koos taimedega eraldi kahele kandikule või lamedasse kaussi.

2

Vala aeglaselt sama kogus vett (nt 1 L) mõlemasse ämbrisse. Tee seda ühtlaselt ja aeglaselt, et imiteerida vihmasadu.

3

Jälgi alt väljavoolavat vett 2 minutit. Pane tähele kui kiiresti vesi mõlemast ämbrist kandikule voolab.

4

Mõõda ära mõlema vee kogus, mis kandikutele jooksis. Võrdle ka mõlema vee läbipaistvust. Kas ühes on vesi hägusam kui teises? Miks sa arvad, et see nii on?

5

Kummast anumast jooksis välja vähem vett? Kummast anumast tuli läbipaistvam vesi ja miks? Mida ütleb see meile rannikutaimede olulisuse kohta?

MIDA SA AVASTASID

Eksperiment näitlikustab kuidas ranniku taimestik:

- Imab vett ja aeglustab veevoolu, vähendades üleujutuste teket.
- Stabiliseerib liiva ja pinnase, ennetades erosiooni.
- Filtreerib välja osakesi ja saasteaineid, hoides rannikuvee puhtamana.

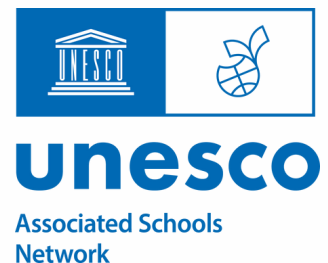
KUIDAS SAAKSID AIDATA

- Väldi rannaaladel taimestiku peal kõndimist ja trampimist
- Osale vabatahtlikuna rannaalade taimestiku hooldamisel (nt talgutel)
- Jaga oma kogemusi: Postita eksperimendist fotosid sotsiaalmeediasse kasutades teemaviidet #GlobalActionDays

Sellised taimed nagu erinevad kõrrelised ja mangroovid on looduse kaitsesüsteemid, töötades vaikselt meie rannikute kaitsjatena. Jäta meelde, et hoolitsedes meie ranniku taimestiku eest, aitame kaitsta meie randu ekstreemsete ilmastikunähtuste mõjude, tõusva merevee taseme ja saasteainete eest.

PARTNERID

Global Action Days ei toimuks ilma uskumatute partnerite toeta.

GLOBAL ACTION DAYS

22 APRIL - 6 MAY 2025

Find out more and join the fun at
www.fee.global/global-action-days

IN SUPPORT OF

UNITED NATIONS DECADE ON
**ECOSYSTEM
RESTORATION**
2021-2030

Discover full episodes of
Moley YouTube
@MoleyOfficial

